

مقایسه منحنی‌های طاق‌نما در معماری

دوره اشکانی و معماری رم باستان

الهام صبری

دانشجوی کارشناسی ارشد پژوهش هنر

دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

Elhamsabri۱۹۹۱@yahoo.com

چکیده

یافته‌ها نشان می‌دهند که یکی از هنرهای اصیل در دوره‌های کهن فرهنگی ایرانیان، معماری و کارکردهای گوناگون گرمایشی، سرمایشی و زیبا شناختی آن است که از آغاز یکجانشینی شروع شده و در دوره حکومت اشکانیان به جایگاهی برجسته، بدیع خلاقانه تبدیل گردیده است. اشکانیان بدعت‌گذاران طاق در صنعت معماری ایران بوده‌اند و رومیان نیز بدعت‌گذاران طاق در صنعت معماری اروپا بوده‌اند. این مقاله ابتدا به بررسی طاق می‌پردازد و اینکه طاق در دوره اشکانی به چه صورت بوده و در رُم باستان نیز طاق‌ها چگونه معماری می‌شده‌اند و نگاهی به تاریخچه تشکیل طاق در دوره اشکانی و برخی بناهای آن دوره شده است و در مقابل نیز تاریخچه رم و معرفی برخی بناهای آن دوران نیز مورد مطالعه قرار گرفته شده است. مقاله حاضر به صورت توصیفی، تحلیلی، و همچنین کتابخانه‌ای گردآوری شده است.

کلیدواژه‌گان: طاق‌نما، معماری، اشکانی، رم، ایران باستان، هنر.

مقدمه و طرح مسئله

بر اساس مطالعات انجام شده طاق یکی از مسائل مهم معماری بوده است که در برخی دوره‌های تاریخی و جهت تزئین و استحکام مورد استفاده قرار گرفته شده است و در این مقاله سعی بر این است که به بررسی قوس طاق‌ها پرداخته شود. با توجه به علائق شخصی پژوهشگر و مطالعات پیشین در زمینه‌ی معماری و طاق ضرورت را بر این دانسته که به بررسی این دو اثر مهم معماری بپردازد تا کنون نظریه‌های گوناگونی در رابطه با معماری رم باستان و اشکانیان دیده شده و اطلاعاتی درباره معماری قوس این دو دوره تاریخی به صورت مجزا دیده شده اما آنچه که مسلم به نظر می‌رسد این است که تاکنون هیچ مقایسه‌ای بین معماری قوس طاق نمای این دو دوره صورت نگرفته و پژوهشگر به دنبال این بوده است که آیا ارتباطی می‌تواند بین این دو دوره پیدا کند یا خیر؟

روش تحقیق

روش مطالعه در این مقاله کتابخانه‌ای، و مشاهده‌ای بوده است. هدف از تحقیق مدنظر است که به این سوال‌ها پاسخ داده شود که آیا قوس طاق‌های دوران اشکانی با رم باستان با هم تطابق دارد یا خیر؟ کدام دوره شعاع طاق‌ها بزرگ‌تر است و اینکه آیا معماران رم در ساخت بناهای خود که دارای طاق هستند از معماری اشکانی الهام گرفته‌اند؟

معرفی طاق و انواع آن

«طاق‌نما، نمایش طاق است و کلمه‌ی طاق به معنی سقف و قوس می‌باشد». (وزیری، ۱۳۷۷: ۱۸) «طاق برای سقف به کار برده می‌شد راجع به معماری گوتیک گفته شده است که عوامل مهم معماری در گوتیک طاق‌های درونی به کمک نوارهای اریف، طاق‌های منکسر یا جناقی خارجی و دیوارها یا قوس نازک و بلند بوده است». (وزیر، ۱۳۷۷: ۵۴-۵۵) «کلمه‌ی طاق برای قوس به کار برده شده و دسته‌ای از بناهای ایران را چهار طاق tchahar-hak نامیده‌اند». (Godark, ۱۹۶۲: ۳۴۰)

«گذار فرانسوی، چهار طاق مورد نظر او بوده از جمله چهار طاق نیزار مربوط به دوره ساسانی، دارای یک سقف و چهار قوس است». (POP, ۱۳۴۶: ۷۳)

«در معماری دوره مغول به این ترتیب نوشته شده است که طاق‌های این دوره را می‌توان به چند طبقه عمده تقسیم کرد که عبارتند از طاق ضربی، طاق روی جرزه‌های مربع و مربع مستطیل، نیم‌گنبد و طاق‌های مقرنس و ستون داخلی اطاق‌ها را به انواع مختلف تزئین می‌کردند، ولی سطوح خارجی در معرض باد و باران و هوا قرار داشت (فریار، ۱۳۴۶: ۶۶)» «در فرهنگ‌های فرنگی نیز طاق و قوس گاهی به معنی یک کلمه آمده و مثلاً در جلو کلمه (Ark) نوشته شده است: کمان، طاق، قوس» (گلسانی، ۱۳۴۶: ۳۴)

«در جلو کلمه‌ی (Ark de trimphe) نوشته شده طاق نصرت» (ابضاء، ۱۳۶۴: ۳۵) «وقتی در صورت ظاهر مساله دقت کنیم

متوجه خواهیم شد که واقعاً طاق و قوس در معماری هر دو نوعی سقف است و حجم را از فضای بالای آن جدا می‌کند. منتهی طاق که به معنی سقف است وسیع‌تر از قوس می‌باشد. یعنی تعریف‌های طاق‌نما و نغول به قرار ذیل است:

۱. طاق‌نما ایوانی کم‌عرض که در جلو طاق می‌سازد.

۲. نمای دیوار به صورت طاق که عرض و پهنایی نداشته باشد». (فرهنگ، ۱۳۴۳: ۲۲۰۱)

«طاق‌نمای به معنی طاق‌بندی. طاق‌بندی نقشی که به صورت طاق در دیوارها سازه برای خوشنمایی».

(فرهنگ، ۱۳۳۶: ۲۸۰۹)

«طاق‌نما (Arcature) نام مؤنث، مجموعه قطعات یک ساختمان ساخته شده به شکل طاق». (همان) «موضوع تزئینی

متشکل از یک عده طاق‌های واقعی یا ظاهری، که پایه‌ها یا ستون‌هایی را نگه می‌دارد». (Larousse, ۱۹۶۰: ۵۳۴)

«طاق‌نما (Arcature) نام مؤنث از طاق، معماری ردیف طاق‌ها با ابعاد کوچک و با هدف تزئینی یا استحکامی آنها با

ستون‌های کوچک به طور بهتر به وسیله نوعی لنگ یا چوب نگه داشته می‌شد، گاهی طاق‌نماها برجسته است و روی دیوار

جلو می‌آید، (طاق‌نمای کور) گاهی (سبک گوتیک) آنها خود را می‌گستراند و مانند یک صفحه عکاسی بریده شده متشکل

می‌شود و در این حالت طاق‌نماهای پنجره‌ای نامیده می‌شود. بالاخره گاهی از اوقات آنها کاملاً مشبک هستند و در تزئینات

یک گالری یا یک مکان به کار می‌روند و طاق‌نماهای کوچک مخصوصاً نقش مهمی در مقابله ایفا می‌کردند».

(فرهنگ، ۱۳۳۷: ۱۲۷۴)

«طاق‌نما وقتی معنی حقیقی دارد که در بالای آن قوس هلالی، جناغی، تخم‌مرغی و... وجود داشته باشد، نغول که به ندرت

کلمه‌ی آن در معماری به کار رفته، به فرورفتگی مصنوعی سطح دیوار اطلاق می‌شود، و در این صورت ظاهراً با طاق‌نما تفاوتی

ندارد و می‌تواند شامل جای پنجره و یا قاب مشبک نیز باشد ولی برای تسهیل مطالعه می‌توان به نقش طاقی که بدون

فرورفتگی و یا در بالای کمانی در سطح دیوار القاء گردد. طاق‌نما و هر فرورفتگی بدون قوس (مربع، مستطیل، بیضی و...)

نغول اطلاق کرد و در عین حال به کار بردن این دو کلمه (طاق‌نما و نغول) به جای هم، ولو اینکه شکل مورد نظر طاق‌نما یا

نغول باشد، زحمتی ایجاد خواهد کرد. به هر حال با توجه به توضیحات ذکر شده می‌توان دو نوع طاق‌نما و نغول را تقسیم کرد.

طاق‌نما و نغول‌های استحکامی که بیشتر مربوط به استخوان‌بندی نما است.

طاق‌نما و نغول‌های تزئینی که بیشتر برای زیبا کردن سطوح دیوارهای بنا استفاده می‌شد.

طاق‌نماهای استحکامی در داخل و خارج بنا و به منظور محکم کردن دیوارها به کار می‌رفت، مثلاً در مسجد یک ایوانی در

تبریز مورخ قرن چهارم هجری در داخل و دیوار طرفین خود دارای پنج جفت طاق‌نمای گود با قوس و سقف جناغی بوده که

هر یک از آنها یک طاق‌نمای کم‌عمق را تحمل می‌کرده است». (Godard, ۱۹۳۶: ۱۶۷)

«طاق‌نمای پایین بناها ظاهراً به منظور استحکام و صرفه‌جویی صورت گرفته و مانند این است که در دل دیوار کنده شده است.

اگر این طاق‌نماها منظور نمی‌شد. دیوار ضخیم غیرلازمی به وجود می‌آمد و به مصالح بیشتری احتیاج بود و اگر از آنها صرف‌نظر می‌گردید دیوار ته آنها توانایی حمل سقف را نداشت و بالاخره اگر دیوار متوسطی نه ضخیم، نه نازک ساخته می‌شد سطح لخت و یکنواختی به وجود می‌آمد که چشم را خسته می‌کرد. پس این طاق‌نماها بیشتر هدف استحکامی و تا اندازه‌ای هدف تزئین داشته‌اند.» (pope, ۱۹۳۸: ۸۷)

«طاق‌نما در قبل اسلام نیز مورد توجه بود که آتشگاه بازارگاد یک نمونه از این بناها است که این آتشگاه در قرن ششم قبل از میلاد ساخته شده و در چهار جبهه آن چهار نغول بزرگ منظور و در آنها صرف‌نظر از درگاه، گودی‌های کوچکی تعبیه گردیده و در نتیجه ایجاد این نغول بزرگ زوایای بنا خود را از صورت برجستگی‌های عمودی نشان می‌دهد.»

(Flamarion, ۱۹۶۴: ۱۰, ۱۱)

دیده می‌شود که ایرانیان تنها کسانی بودند که به این نتیجه رسیدند که طاق‌هایی که به صورت نیم‌دایره باشند استحکام کمتری دارند ولی اگر طاق‌ها را به صورت خاگی بسازند آن ساختمان از استحکام بیشتری برخوردار می‌شود. مثل قوس بالای یک تخم‌مرغ، که اگر یک تخم‌مرغ را از بالا فشار دهیم شکستگی آن سخت است اما اگر از وسط که به صورت نیم‌دایره می‌توان تقسیم کرد فشار دهیم راحت‌تر شکسته می‌شود که این طاق‌های خاگی در دوران گوتیک نیز می‌توان گفت پژوهشگر در پی بررسی‌هایی که درباره این مقاله انجام داده به نمونه‌هایی برخورد کرده است که احتمال بر این است که دوران گوتیک نیز الهام گرفته از معماری ایران است.

در بناهایی که از طاق‌های خاگی استفاده شده است دیده می‌شود که بناها و ارتفاع زیاد و عرض کمتری دارند ولی بالعکس در بناهایی که طاق‌های نیم‌دایره دیده می‌شود بناها به صورت عریض و با ارتفاع کم هست شاید بتوان گفت که علت اینکه در بناهایی با ارتفاع بلند ساخته شده‌اند برای استحکام بیشتر بنای معماری از طاق‌های خاگی استفاده می‌کردند که هم از لحاظ زیبایی و ساختاری زیبا و مقاوم باشند.

معرفی دوره اشکانیان

«شاهنشاهی اشکانی متعلق به ۲۴۷ ب.م. ۲۲۴ م است که با نام امپراتوری پارت نیز شناخته می‌شود. یکی از قدرتهای سیاسی و فرهنگی ایرانی در ایران‌زمین بود که ۴۷۱ سال بر قسمت اعظم غرب آسیا حکومت کرد.» (water, ۱۹۷۴, ۴۲۴)

«موسس و بنیانگذار این دودمان، اشک نامیده می‌شد.» (Brosius, ۲۰۰۶: ۸۴)

«این امپراتوری در قرن ۳ پیش از میلاد توسط اشک رهبر قبیله پرنی پس از فتح ساتراپ پارت در شمال شرقی ایران تاسیس گردید.» (Bickerman, ۱۹۸۳: ۶)

«وی سپس علیه سلوکیان قیام کرد. مهرداد یکم (۱۷۱-۱۳۸ ب.م) با تصرف مناطق ماد و میان رودان، قلمرو اشکانی را تا حد زیادی گسترش داد. پهناوری دولت اشکانی در دوره اقتدارش از رود فرات تا هندوکش و از کوه‌های قفقاز تا خلیج فارس را شامل می‌شد. به دلیل قرار گرفتن جاده ابریشم در گسترده حکومت اشکانی و قرار گرفتن در مسیر بازرگانی بین امپراتوری روم و حوزه مدیترانه و امپراتوری هان در چین این امراتوری به مرکزی برای تجارت تبدیل شد.

اصلیت اشکانی‌ها از تیره ایرانی پَرنی و شاخه ای از طوایف وابسته به اتحادیه داهه از عشایر سُکاهای محدوده‌ی شرق دریای خزر بودند. آنان از ایالت پارت که مشتمل بر Greater Khorosan فعلی بود، برخاستند. نام سرزمینی پارت در کتیبه‌های داریوش پَرثوه آمده است که به زبان پارسی، پهلوی می‌شود. چون پارتیان از اهل ایالت بَهله بودند، از این جهت در نسبت به آن سرزمین ایشان را پهلوی نیز می‌توان خواند.

در عهد اشکانی جنگ‌های ایران و روم آغاز شد. حاصل عمده فرمانروایی اشکانی، رهایی کشور ایران از سلطه همه‌جانبه یونان که هدف نابودی ایران‌گرایی را در سر می‌پروراند و حفظ تمدن ایران از تهاجمات ویرانگر طوایف مرزهای شرقی و نیز حفظ تمامیت ایران در مقابل تجاوز روم به شرق بود. در هر سه مورد مساعی آنان اهمیت قابل ملاحظه‌ای برای تاریخ ایران داشت. جنگ‌های فرساینده با روم عامل عمده‌ای در ایجاد ناخرسندی‌هایی شد که بین طبقات جامعه حاصل شده بود.»

(محسنی، ۱۳۸۹: ۱۶۰)

الف) هنر و معماری اشکانی

«در هنر و معماری دوره اشکانی می‌توان اشاره کرد که آن دوره به بخش جغرافیایی- تاریخی: هنر اشکانی، هنر فلات ایران و هنر میان رودان تقسیم می‌شود.» (Brosius, ۲۰۰۶: ۱۲۷)

«اولین بخش هنر اشکانی پیدا شده در مهرداد کرت، ترکیبی از هنر یونانی و ایرانی در راستای سنت‌های هخامنشی و سلوکی است.» (همان) «بخش دوم آن، گویای تاثیر آثار هنری دوره هخامنشی می‌باشد و بخش سوم به تدریجی با گذشتن مرزهای اشکانی از میان رودان شکل گرفته است.» (همان)

«پارتیان در شمال خاوری ایران معماری نوینی را تکوین بخشیدند. معماری پارتیان، با ترکیب عناصر ایرانی و یونانی شیوه جدید و بی‌نظیری را در معماری به وجود آورد.» (ابوذری، ۱۳۸۰)

«لازم به ذکر است که اشکانیان در معماری بناها قوس و طاق گهواره‌ای به کار بردند و ایوان را ابداع کردند. به طور کلی، هنر اشکانی خصلتی انتقالی دارد که از یک سو به هنر بیزانسی، و از سوی دیگر به هنر ساسانی و هندی مرتبط می‌شود.»

(پاکباز، ۹۰: ۷۶۶)

می‌توان گفت دو کار مهم اشکانیان در زمینه معماری دستیابی به گنبد روی گوشواره و دیگری تکوین ایوان طاقدار بود.

ب) برخی بناهای دوره اشکانیان

«نارین قلعه میبد- باشکوه‌ترین بنای تاریخی از دوران اشکانیان است که جنس آن از خشت خام است. و طاق‌ها در قسمتی از بنا به صورت نیم‌دایره و در قسمتی‌هایی از بنا به صورت کمی زاویه‌دار است.

کوه خواجه- در سیستان و بلوچستان می‌باشد که متعلق به ۱۲۸ ق.م است. طاق‌ها به صورت نیم‌دایره ولی با شعاع بیشتر می‌باشد اما عرض دیوارهایی که طاق روی آنها بنا شده است کم است.

کاخ آشور- در خاک عراق (مربوط به قرن اول میلادی) با اضافاتی از قرن سوم که نقشه‌های جالب‌تری را از لحاظ پیشرفت‌های بعدی ایرانیان ارائه می‌دهد. در این بنا ۴ ایوان دیده می‌شود که یک حیاط چهار گوش مرکزی مشرف دارد. آرایش و نماسازی پارتیان با مایه‌های یونانی و یا با شکل‌های رومی پیوند نزدیک دارند. و جزو یکی از عظیم‌ترین بناهای دوره اشکانیان می‌باشد که بزرگ‌ترین طاق آن کمی مایل به طاق خاگی اما با زاویه‌ای خیلی کمتر و دیگر طاق‌های آن به صورت طاق نیم‌دایره می‌باشد.» (رازقی، ۱۳۸۸: جزوه درسی)

«کاخ هترا- شهری باستانی در استان نینوا، عراق قرار دارد در ۲۹۰ کیلومتری شمال شهر بغداد و ۱۵۰ کیلومتری جنوب غرب موصل قرار دارد متعلق به ۱۱۷ میلادی می‌باشد. شهر هترا دارای معماری خاصی است که می‌توان سه نوع تمدن ایرانی، یونانی، رومی را در آن دید. هترا یکی از محدود آثار به جا مانده از دوران اشکانی است.» (www.wikipedia.com)

در یکی از قسمت این بنا طاق از نیم‌دایره بیشتر است و دیگر طاق‌هایش طاق به صورت نیم‌دایره می‌باشد.

«معبد کنگاور (آناهیتا)- کرمانشاه که از گذرگاه‌های اقوام ماد و هخامنشی بوده است. صفه یا سکویی که معبد کنگاور بر روی آن بنا شده است ۷ متر از سطح زمین ارتفاع دارد و به وسیله دیوار ضخیمی از چهار طرف احاطه شده است که تقریباً این بنا متعلق به ۳۷ میلادی است، که طاق‌های که در این بنا دیده می‌شد نیم‌دایره هستند و با ارتفاع بلند و پهنای کم.

بنای طاق گرا- بنای طاق گرا یا طاق شیرین در گردنه‌ی پاتاق بر سر کرمانشاه به سرپل ذهاب و در ۱۵ کیلومتری شهرستان سرپل ذهاب در کنار راه باستانی سنگفرشی بنا شده که فلات ایرانی را به بین‌النهرین ارتباط می‌داده‌اند. برخی این بنا را به دوره اشکانی و برخی بر دوره ساسانی بستر می‌دهند. طاق این بنا نیم‌دایره است.» (Wikipedia)

دوره روم باستان

«در حدود قرن ششم قبل از میلادی آغاز گردیده شد. صاحب امتیازترین و قدرتمندترین شهروندان رومی اشراف‌زادگان بودند. بسیاری از اشراف‌زادگان ساکنین ثروتمند و از سیاستمداران انتخاب می‌شدند.» (رازقی، ۱۳۸۸: جزوه درسی)

«ریشه قومی نژادی رومیان و چگونگی شکل‌گیری تمدن روم باستان هنوز ناشناخته است. مسلم است آنکه تاریخ روم با تاریخ شهر رُم پیوند دارد ولی به روشنی نمی‌دانیم که جامعه شهری چگونه و در چه زمانی شکل گرفت بنا بر روایتی افسانه‌گونه شهر رم به دستور رُمولوس ساخته شد. در سال ۷۵۳ ق.م معمولاً روم باستان را از لحاظ تاریخی به سه دوره تقسیم می‌کنند: پادشاهی (۷۵۳ ق.م حدود ۵۱۰۰ ق.م)، جمهوری (حدود ۵۰۰ ق.م - ۲۷ ق.م)، امپراتوری (۲۷ ق.م - ۳۹۵ ب.م).

تمدن روم باستان پس از تجزیه امپراتوری به دو بخش روم شرقی (بیزانس) و روم غربی رو به زوال رفت و سرانجام با انقراض روم غربی (۴۷۶ ب.م) به پایان تاریخ خود رسید، پس از آن دوران قرون وسطی در اروپا آغاز شد. شاید بتوان مردم رُم را آفریننده‌ی هنری خاص و متمایز دانست، ولی می‌توان پذیرفت که آنها در مقام حامیان هنر، بنابر سلیقه‌ها و خواسته‌های خودشان، هنرمندانه بیگانه، عمدتاً یونانی را به خدمت گرفتند و به کارشان جهت دادند. همچنین می‌توان گفت که هنر اتروریایی از زمان‌های قدیم تأثیری تعیین‌کننده در تکوین هنر رومی داشته است، و نیز هنر رومی کاملاً مدیون صنعتگران یونانی دوره هلنیستی و روش‌های آنان در بازنمایی بوده است.

به طور کلی می‌توان به این نتیجه رسید که هنر رومی یک هنر التقاطی بوده که پس از طی یک مرحله تجربه‌گری سرانجام در آغاز دوره امپراتوری به ترکیبی از سنت‌های یونانی هلنیستی، یونانی کلاسیک و رومی- اتروریایی دست یافته و هویت مستقلی به خود گرفته است.

هنر امپراتوری روم- که در شهر رم متمرکز بود تا سه قرن بر حوزه مدیترانه تسلط داشت ولی از سده دوم هنر ایالت‌های خاوری بر آن تأثیری تعیین‌کننده گذاشته است، آثاری چون طاق نصرت و بناهای شکوهمندی چون بازیلیکا و آمفی تئاتر در ایالات نشانه رومی شدن آنها بودند. هیچ‌یک از اینها با هنر یونانی که پایه هنر رومی بر آن استوار بود تجانس محتوایی نداشتند. به همین سبب غالباً هنر رومی را برداشتی سطحی و عامیانه از هنر یونانی می‌دانند». (پاکباز، ۱۳۹۰: ۸۲۴)

«از ابتکارات رومیان در عرصه معماری به خصوص باید به طاق نصرت اشاره کرد که متشکل از طاق قوسی استوار بر پایه‌های چهارگوش بود». (همان)

«روش‌های طاق‌زنی رومی به سه دسته طاق گهواره‌ای - طاق گهواره‌ای متقاطع یا مرکب از بالا- طاق گهواره‌ای متقاطع از زیر تقسیم می‌شود». (گاردنر، ۱۳۸۸: ۲۰۰)

پژوهشگر بر این باور است که رومیان طاق‌هایی که در معماری خود به کار بردند از هنر اشکانی الهام گرفتند زیرا براساس تواریخ ذکر شده رومیان قبل از اشکانیان بوده‌اند اما در اوایل و زمانی که روم به وجود آمد هنوز هیچ معماری صورت نگرفته بود و در سال‌هایی که معماری در روم آغاز شد تقریباً می‌توان گفت که از معماری اشکانیان الهام گرفته زیرا دوره اشکانیان اولین دوره‌ای بود که طاق را وارد هنر معماری خود کردند و از طاق بنا در معماری استفاده کردند. و روم نیز اولین دوره‌ای بود که رومیان از طاق در بناهای معماری خود استفاده کردند. و این خود نشانه‌ای است برای اینکه نشان دهند طاق در معماری

اروپا از چه دوره‌ای الهام گرفته است.

الف) برخی بناهای رُم باستان (۸۰ ب.م)

کلوسئوم - کلوسئوم (۸۰ ب.م) را گاهی آمفی‌تئاتر فلاویوس نیز می‌نامند زیرا ساختمان آن توسط وسپاسیانوس نخستین امپراتور از سلسله‌ی امپراتوران فلاوین آغاز شد که نوع ساختمان کلوسئوم از ابتکارات رومیان است زیرا ایشان بودند که تئاتر نیم‌دایره را به آمفی‌تئاتر تبدیل کردند، یعنی دو تئاتر را به شکل یک فضای بسته بیضی شکل یا میدان ورزش، رودرروی یکدیگر قرار دادند. طاق‌بندی‌های ورودی خروجی در کلوسئوم باعث می‌شود که امکان عبور و مرور سهل و سریع تماشاگران و تخلیه فضای درونی بنا را فراهم آورد. نمای بیرونی کلوسئوم با ده‌ها هلال و دهانه قوسی، از قطعه سنگ‌های بریده شده چهارگوش ساخته شده است.

ارتفاع دیوارهای بیرونی کلوسئوم ۴۸/۵ متر است و در هر یک از طبقات سه‌گانه آن ترکیب ویژه‌ای از هلال‌ها و طاق‌های قوسی رومی با یکی از شیوه‌های تزئینی یا ستون‌بندی یونانی به چشم می‌خورد. این ترکیب که در آن یک هلالی در میان دو ستون درگیر یا مقید و عامل یک تیر افقی قرار گرفته، شیوه طاق‌زنی رومی نامیده می‌شود. این شیوه در طاق‌های نصرت و دیگر بناهای رومی ظاهر می‌شود.

حمام‌های کاراکالا (حدود سال ۲۱۵ میلادی ساخته شد) - طاق‌بندی تالار مرکزی حمام‌های کاراکالا و باسیلیکای کنستانتین، بدین گونه ساخته شد که چندین طاق گهواره‌ای را در فواصل ثابتی عمود و متداخل بر طاق گهواره‌ای اصلی ساختند و بدین ترتیب به آن چیزی دست یافتند که طاق مرکب نامیده می‌شود. اگر ارتفاع طاق‌های گهواره‌ای متداخل و اصلی یکی باشد نتیجه را طاق متقاطع می‌نامند و خط برخورد دو طاق نیز خط متقاطع نامیده می‌شود».

(گاردنر، ۲۰۱:۱۳۸۸) طاق‌های بیرونی این بنا به صورت نیم‌دایره می‌باشد.

طاق تیتوس - «نام طاق نصرتی است که دارای یک طاق که در راه مقدس (via sacra) در جنوب رومی در شهر رم ایتالیا قرار گرفته است» (Wikipedia) که طاق این بنا نیز به صورت نیم‌دایره می‌باشد با شعاع یک‌اندازه.

طاق کنستانتین - «این طاق (مربوط به ۲۱۳-۳۱۵ م) در شهر رم است، می‌شود گفت که این طاق آخرین طاق نصرت بزرگی است که از آن شهر بر جا مانده است.

این طاق از طرح طاق پیشین متعلق به سپتیمیوس سه وروس در اوایل سده سوم تقلید شده است» (گاردنر، ۲۱۵:۱۳۸۸)

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

بر اساس مطالعات و یافته‌هایی که در این باره مورد بررسی قرار گرفت شاهد این بودیم که طاق یکی از مهمترین و اصلی‌ترین عنصر برای استحکام بنا و همچنین زیبایی در بنا بوده که در هر دوره به گونه‌های مختلف با توجه به ساختار بنا

اجرا می شده که با توجه به مشاهدات تصاویر بناهای آن دو دوره و مقایسه آن ها با هم شاهد این بودیم که طاق ها در هر دوره ای از لحاظ زاویه و نوع طاق با هم تفاوت داشته است و به مرور زمان دوره های تاریخی از دوره های پیشین خود در ساخت طاق نما الهام گرفته اند.

نتیجه‌گیری:

با توجه به مطالبی که در این مقاله گفته شد صراحتاً می‌توان گفت که طاق بخشی از معماری است که هم به عنوان ایستایی در بنا به کار برده شده است و هم به عنوان زیبایی از آن استفاده شده است و این ایده طراحی طاق‌نما در ایران از دوره اشکانیان آغاز شده و اشکانیان اولین حکومتی بودند که طاق را در بناهای خود به کار برده‌اند. در مطالعاتی که انجام گرفت نتیجه بر این است که در بناهای دوره اشکانی شاهد این هستیم که شعاع طاق‌ها در هر دوره‌ای تغییر کرده مثلاً در یک دوره شعاع طاق برابر است و در دوره‌ای از دوره اشکانیان طاق قطر بیشتری دارد و طاق بیشتر به طاق خاگی مایل شده است اما در بناهای معماری رُم باستان شاهد این قضیه نیستیم و طاق در تمام معماری دوره رُم به صورت نیم‌دایره ساخته شده است. و در شعاع و قطر آن هیچ تغییری دیده نمی‌شود.

منابع:

۱. ابوذری، م (۱۳۸۰)، آشنایی با میراث فرهنگی - هنری ایران، سازمان پژوهشی فرهنگی، تهران.
۲. آندراج (۱۳۳۶)، زیر نظر محمد دبیر ساقی، جلد چهارم، تهران.
۳. پاکباز، رویین (۱۳۹۰)، دایره‌المعارف هنر، تهران.
۴. دونالدن، ویلبر (۱۳۴۶)، معماری اسلامی ایران در دوره ایلخانیان، ترجمه عبدالله فریار، تهران.
۵. رازقی، علیرضا (۱۳۸۸)، جزوه درسی، دانشگاه شریعتی، تهران.
۶. عمید، حسن (۱۳۳۷)، فرهنگ عمید، جلد دوم.
۷. کوپال، عطاالله (۱۳۹۴)، کلاس درس هنر تطبیقی.
۸. گاردنر، هلن (۱۳۸۸)، ترجمه محمدتقی فرامرزی، انتشارات نگاه، تهران.
۹. وزیری، علی‌نقی (۱۳۷۷)، تاریخ هنرهای مصور، تهران.

۱۰. Flamarion (۱۹۶۴), L'Art musulman, paris

۱۱. Godard (۱۹۳۶۰, Athar-e Iran

۱۲. Godard (۱۹۶۲), L'art de l'Iran, Paris

۱۳. pope, A.u (۱۹۳۸), Persian Art, London

۱۴. Petit, Larousse (۱۹۶۷), Librairie Larousse, Paris

۱۵. www.wikipdia.com

A comparison on curves arcades in the Parthian era architecture and architecture of ancient Rome

Elham sabri

Elhamsabri۱۹۹۱@yahoo.com

Student if arts investigation in MA in Azad University, Arts and Architecture college

Abstract

Investigations show that one of the most original art in Iranian ancient period was architecture and also operational thermal considerations such as cooling and warming besides aesthetic aspects in buildings which initiated after settlement of people during Partian period of history and this aspect reached to its most creative manner in this segment of history (Partian era)

Parthian dynasty was the inventor of arch in architecture industry of Iran. Romans were inventor of arch in architecture industry of Europe. in first step, this paper investigates about arch, and form of arch in Parthian times, and form of arch in ancient Rome. Then history of Parthian was studied and its buildings were introduced. Also, history of Rome was studied and some of its buildings were introduced. It is a descriptive -analytical article. Library method was used to collect data.

Keywords:

curves arcades, Parthian, ancient Rome, architecture , ancient Art